El País (Ed. Cataluña) -Quadern
Cataluña
08/11/18
Prensa: Semanal (Jueves)
Tirada: 20.268 Ejemplares
Difusión: 13.072 Ejemplares
Cód: 121680089
Página: 1
Sección: CULTURA Valor: 10.406,00 € Área (cm2): 739,9 Ocupación: 79,13 % Documento: 1/3 Autor: Cristian Segura Núm. Lectores: 52288

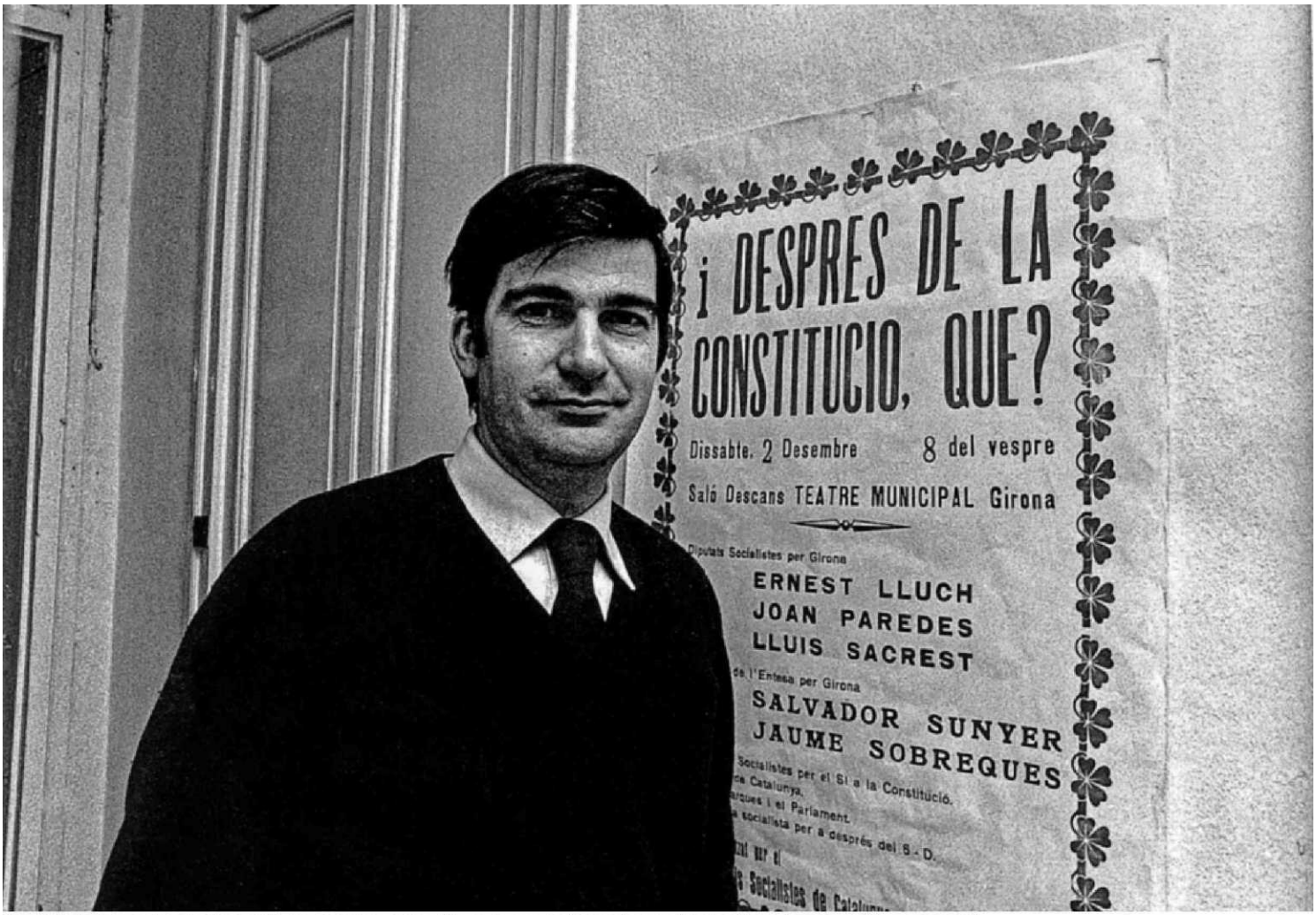

Ernest Lluch el 1979, davant d'un cartell que anunciava, entre d'altres, la seva participació en un debat a Girona. / PSC GIRONA (RBA-LA MAGRANA)

ERNEST LLUCH, RETRAT D'UN INTEL·LECTUAL CALIDOSCÒPIC

Els plans del pare, el desterrament universitari a València, la difícil relació amb Pujol... L'historiador Joan Esculies firma la primera biografia del polític mort per ETA el 2000

Cristian Segura

Enric Lluch va obrir l'última carta enviada pel seu germà la matinada del 22 de novembre del 2000. Dins hi havia retalls de premsa, en concret de QUADERN i EL PAÍS. La nit que ETA va assassinar Ernest Lluch, l'Enric va arribar a casa procedent de l'edifici de l'avinguda de Xile on vivia el seu germà i on el van executar d'un tret al cap. Enric Lluch, geògraf i editor de renom, referent per al germà petit i company de nombroses aventures, va obrir la bústia i es va trobar el sobre amb aquells articles que li enviava per debatre'ls. "Era un gest de quotidianitat que va sobreviure a l'absurditat més abjecta", apunta l'historiador i periodista Joan Esculies a *Ernest Lluch. Vida d'un intel·lectual agitador* (RBA / La Magrana), XVII premi Gaziel de Biografies i Memòries, ara a les llibreries.

Esculies ha elaborat una radiografia exhaustiva d'un pensador calidoscòpic i hiperactiu. Arxius de la Fundació Ernest Lluch, centenars d'articles i llibres i 57 entrevistes són la base d'un treball que divideix la vida d'un polític i humanista en quatre *geografies*: Barcelona, València, Madrid i Sant Sebastià. Un mapa format per quatre territoris, però amb nombrosos capítols sobre els quals Esculies aporta llum i que no només expliquen la figura de Lluch, sinó també la història contemporània d'Espanya. Les cares següents podrien explicar el políedre Lluch.

VIATJANT AMB CONSCIÈNCIA DE CLASSE

Ernest Lluch (Barcelona, 1937) provenia d'una família menestral d'esperit antifranquista i catalanista. Enric Lluch Casas, el pare, era propietari d'un taller de cuir, lligues i elàstics al barri de la Ribera de Barcelona. Volia que els seus fills, en sortir de l'escola, es dediquessin a l'empresa familiar. Tant amb l'Enric com amb l'Ernest la relació va ser sempre conflictiva per l'entestament d'aquests d'estudiar i dedicar-se a la universitat.

Abans d'arribar als vint anys ja tenia anys d'experiència com a viatjant per Espanya, venent els productes del pare. "Allò que li reportà *fer el viatge* fou el tracte de primera mà amb persones de condició i origen divers, cosa que sens dubte fou una escola formativa molt útil per quan al cap d'uns anys es dediqués a la política", escriu Esculies.

PASSA A LA **PÀGINA 2**

El País (Ed. Cataluña) -Quadern
Cataluña
08/11/18
Prensa: Semanal (Jueves)
Tirada: 20.268 Ejemplares
Difusión: 13.072 Ejemplares
Cód: 121680089
Página: 2
Sección: CULTURA Valor: 12.848,00 € Área (cm2): 913,6 Ocupación: 97,71 % Documento: 2/3 Autor: Cristian Segura Núm. Lectores: 52288

REPORTATGE

VE DE LA **PÀGINA 1**

Lluch enviava cartes a casa durant els seus recorreguts per la península, des d'una missiva escrita el dia de Reis del 1956 a Burgos —tenia 19 anys— fins a una altra del mateix any, des de Càceres, en què exposava una visió desastrosa d'Extremadura: "És el pitjor que us podeu imaginar. Els carrers dels pobles són els desaigües de les cases. Hi ha molta gent que només gasta espardenyes els diumenges i van descalços per entremig d'aquesta porqueria. Aquí tothom està prim i els carrers fan molta pudor. Badajoz és un poble indecent, ple de gitanos i gent que viu d'Hernán Cortés i Francisco Pizarro. L'únic bo és el cafè perquè és del Brasil, entra de *contrabando*".

Per educació i experiència familiar, Lluch només concebrà la vida treballant. Poc hi ha més enllà de la feina, i fora d'aquesta, la immoralitat: "Hi ha gent que fa el gandul i hi ha gent tan immoral que té *hobbies*... Conec gent que té *hobbies* i no se n'amaga. Si jo mai tingués un *hobby*, m'acabaria fent un professional del *hobby*", va dir Lluch. L'esport sí que se'l permetia: va practicar l'atletisme durant el batxillerat a La Salle de Gràcia i d'adult va ser un fanàtic del Barça.

Els orígens treballadors de Lluch també van determinar la seva desconfiança i incomoditat respecte de les classes benestants, i això es percebria en la seva relació amb socialistes de casa bona com Miguel Boyer, Pasqual Maragall o Narcís Serra. "Moltes de les persones amb qui jo em relacionava, també a la universitat, pertanyien a una família de classe més alta que nosaltres. Jo no sabia jugar a tennis, ni al bridge... Vam acabar la carrera trenta-set: uns set devíem ser de classe mitjana i els altres trenta els veia de classe més alta", deia Lluch. En la seva època com a ministre de Sanitat, "això va pesar en les relacions de Lluch dins del Consell de Ministres", explica Esculies, "sobretot amb Boyer, procedent de l'alta burgesia republicana, i amb Solchaga, relacionat amb l'oligarquia del Banc d'Espanya. A Serra, el veia com un economista que no havia publicat, que no havia produït. I això, en la seva visió, era inconcebible", diu Esculies. Pel que fa a Maragall, Lluch "considerava que 'no tocava de peus a terra'" i pel fet de ser "d'una nissaga amb pedigrí, no hi tenia un *feeling* especial".

UN HOME ORQUESTRA

La hiperactivitat de Lluch va ser extraordinària. A la dècada dels cinquanta, mentre estudiava Econòmiques, s'implicava en els moviments per tombar el Sindicat Espanyol Universitari (SEU), participava en debats sobre economia i política, organitzava conferències i començava a escriure a la premsa. A partir del 1959 manté una intensa col·laboració amb les revistes *Germinabit*, *Serra d'Or* —apadrinat pel seu germà Enric— i *Promos*. Lluch va arribar a col·laborar amb una vintena de diaris, al marge d'aparèixer en programes de ràdio i de televisió. El periodista Manuel Ibáñez Escofet va assegurar que a la dècada dels seixanta Lluch "controlava el pensament econòmic de dos diaris [*Tele/eXprés* i *El Correo Catalán*], cosa que li servia a més per fer la seva política".

Lluch comptava amb persones de confiança que escrivien articles coordinats per ell. Els anomenaven "els *lluchets*". Lluch compaginava en aquell moment —els seixanta— la feina de docent i la d'articulista amb la d'investigador del departament d'estudis de Banca Catalana: "L'Ernest reunia els seus *lluchets*, alguns dels quals també havia posat a treballar als estudis de Banca Catalana, al conegut *snack-bar* de davant de la seu de l'entitat, el Tropeziens, i allí decidia qui havia d'escriure què".

Lluch tampoc parava quiet en el món editorial. Max Cahner i Ramon Bastardes, en fundar Edicions 62, van consultar intel·lectuals de diversos àmbits, entre ells els germans Lluch. De l'Ernest va ser la idea del nom de la primera col·lecció de 62, Llibres a l'Abast. A partir del 1963 i fins al 1988, Lluch va editar més de cent obres de referència en economia amb l'editorial Oikos-Tau, sovint d'economistes de referència per a ell —i per al seu mestre, Fabian Estapé— com Schumpeter, John Kenneth Galbraith, Albert O. Hirschman o Piero Saffra, autors que van influir en la seva visió d'una economia de mercat compatible amb el socialisme. Lluch també va estar implicat en la fundació de la revista *Recerques*, on va publicar, segons Esculies, el seu primer treball "de veres important", vinculat al seu àmbit d'expertesa favorit, la Catalunya del segle XVIII.

Lluch va ser un prolífic autor de treballs d'economia i història que han deixat petjada. *L'estructura econòmica del País Valencià* en va ser un, després de ser expulsat pel franquisme del sistema universitari català i de recalar a València. Altres exemples són *La Catalunya vençuda del segle XVIII* (1996) i *Las Españas vencidas del siglo XVIII* (1999), on Lluch aprofundeix en el triomf de l'absolutisme borbònic i les seves conseqüències. "El segle XVIII va frustrar una Espanya de les llibertats. Per als austriacistes, hi havia dos problemes que enverinaven la història d'Espanya: la influència excessiva de Castella a la Corona i la discriminació política de la Corona d'Aragó", escriu Esculies.

A principis dels seixanta, Lluch va ser, introduït per Estapé, el primer secretari del Cercle d'Economia, entitat orientada intel·lectualment per Jaume Vicens Vives. Lluch sempre va buscar establir vincles amb Espanya, i n'és la prova la seva participació el 1965 en el segon Coloquio Cataluña-Castilla. Lluch hi va fer una de les primeres exposicions contemporànies sobre el dèficit fiscal: "De Catalunya en surt el 25% de la recaptació de l'Estat i, pagades totes les despeses que poden ser considerades de caràcter general, del que queda, en proporció, Catalunya rep un 45% del que ha pagat. Per tant, no pot disposar d'uns serveis adequats per la complicació i complexitat de la vida econòmica i social que té".

LA LLIÇÓ VALENCIANA

La Caputxinada va portar Lluch a València, on hi residiria entre 1970 i 1977. La protesta per la llibertat sindical a la universitat als Caputxins de Sarrià va anar acompanyada de nombroses mostres de suport, entre elles, un manifest signat per 69 professors, entre els quals hi era Lluch. La conseqüència va ser la seva expulsió durant dos anys de la docència a Catalunya. Lluch va aconseguir una plaça de professor temporal a la Facultat de Ciències Polítiques, Econòmiques i Comerç de la Universitat de València. El 1966 ja havia rebut la proposta de Joan Fuster per treballar en *L'estructura econòmica del País Valencià*. Fuster i el periodista i polític socialista Vicens Ventura van ser els seus *cicerones* a València. Va ser amb Ventura i altres, com Joan Josep Pérez-Benlloch, que Lluch va començar el seu camí polític en el socialisme.

Lluch va acabar partint peres amb Ventura a l'inici de la Transició pel debat sobre el pacte del Partit Socialista del País València (PSPV) amb el PSOE. Ventura i Pérez-Benlloch, segons Esculies, "pensaven que a llarg termini el PSPV acabaria convergint en el PSOE. Creien, però, que calia fer-ho des d'una autonomia de partit més consolidada". "Lluch —lamentava Ventura— no havia militat en res fins al 1975, tenia una ambició desmesurada. Va crear Socialistes Valencians Independents (SVI) per poder demanar-nos la convergència i estar en les negociacions". Ventura també criticava que Lluch havia introduït en el PSPV una excessiva influència del món acadèmic: "Fins que el PSPV va entrar en convergència, seguint les pautes del Principat, importades per Lluch, tenia una militància i la té avui encara superior de gent d'ofici i de classe obrera".

Lluch era un ferm defensor dels Països Catalans, no només com a unitat cultural, sinó també política. Això el va acostar al

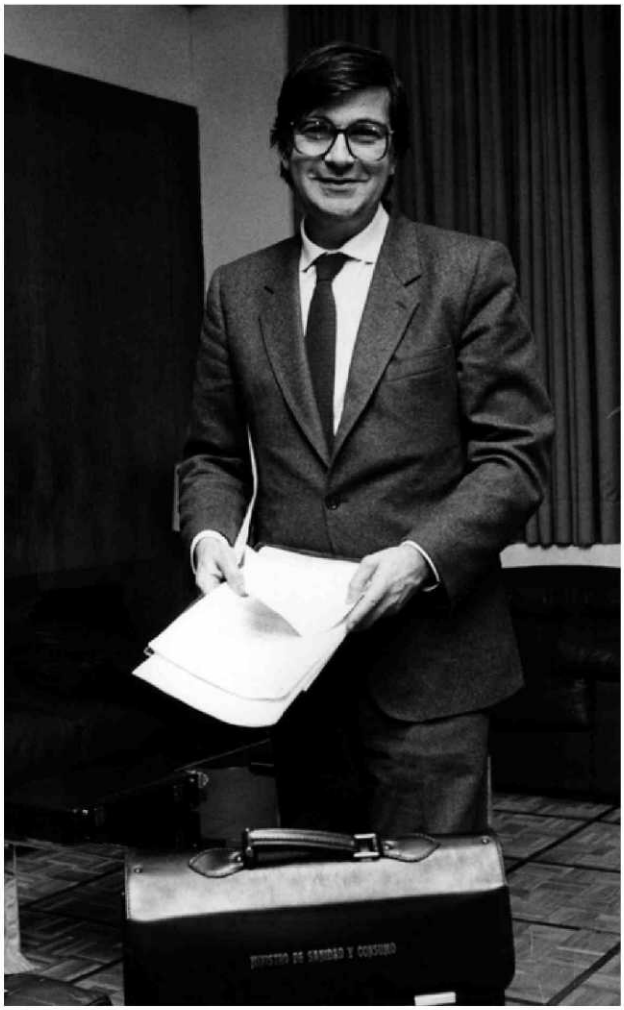

El treball de Joan Esculies, amb més de mig centenar de fonts orals i escrites, permet retratar també Ernest Lluch a partir de frases d'alguns dels consultats.

"Disciplinat, possiblement tenia una gran capacitat per integrar-se en els mitjans en els quals col·laborava: quan parlava a través de la ràdio s'adaptava al llenguatge radiofònic i quan ho feia a través de la televisió, ho sabia acompanyar amb la gesticulació".
JOSEP CUNÍ, periodista.

"Desitjava que no pensessis com ell per poder discutir la seva veritat amb la teva. Però, això sí, desitjava que desenvolupessis, que defensessis les teves idees amb la força dels teus arguments. Era un home obsessionat a raonar i convèncer".
PASQUAL MARAGALL, expresident de la Generalitat i exalcalde de Barcelona.

"Hi ha dos Lluchs: el tranquil, suau, contemporitzador... i l'agitador de temes punyents, polèmics. Posats a triar, em quedo amb aquest últim".
JACINT ROS-HOMBRAVELLA, economista, exsíndic de Greuges, amic de Lluch.

"Era un d'aquells alumnes dels quals et recordes, que el trobaves pertot. No era ni el més estudiós, ni el més brillant, era el noi que tenia les antenes més llargues, que estava pendent de tot, que s'interessava per tot. Era d'una inquietud fora del comú".
JORDI NADAL, economista i historiador, professor de Lluch.

"Forma part del paisatge donostiarra, te'l trobes en el quiosc del Justo comprant la premsa, passejant per la Concha, a concert, al camp de la Reial Societat".
MARI KARMEN GARMENDIA, exconsellera de Cultura del Govern Basc.

El País (Ed. Cataluña) -Quadern
Cataluña
08/11/18
Prensa: Semanal (Jueves)
Tirada: 20.268 Ejemplares
Difusión: 13.072 Ejemplares
Cód: 121680089
Página: 3
Sección: CULTURA Valor: 13.150,00 € Área (cm2): 941,6 Ocupación: 100 % Documento: 3/3 Autor: Cristian Segura Núm. Lectores: 52288

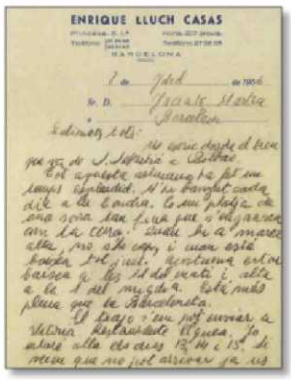
ENRIQUE LLUCH CASAS

El pare d'Ernest Lluch volia que treballés a l'empresa de cinturons i tirants (sobre aquestes ratlles, una de les cartes que envià quan feia de viatjant, en fulls de la casa), però fort de caràcter i amant de l'esport (corrent a l'Estadi de Montjuïc), volia anar a la universitat i fer carrera, cim que aconseguí com a ministre de Sanitat entre 1982 i 1986 (pàgina esquerra). Amb Pujol (a dalt, el 1979, en la recepció als parlamentaris després de negociar l'Estatut), acabà tenint diferències notables. La necessitat que tenia d'anar sempre de cara i no defugir mai la confrontació dialèctica explica la seva, finalment, dramàtica implicació en el conflicte basc (al costat, amb l'alcalde donostiarra Odón Elorza).

món intel·lectual de persones com Fuster o Ventura, però se'n va acabar desmarcant perquè considerava que la unió política requeria temps i no presses romàntiques. Lluch va acabar distanciant-se també de Fuster perquè aquest, segons Lluch, "estava massa obsessionat en el model català i li pesaven massa la ideologia nacionalista i la visió exclusivament lingüística dels pobles". "Li semblava un disbarat la frase fusteriana que assegurava que "ser valencià és la nostra manera de ser català", apunta Esculies: "La trobava nefasta perquè considerava que per cada valencianista que es feia amb aquella concepció, n'apareixien deu d'anticatalanistes".

EL XOC AMB PUJOL

És irònic que la primera detenció que va patir Lluch fos el 1960, per haver realitzat unes pintades demanant l'alliberament de Jordi Pujol. Lluch va formar part dels primers experiments de Pujol d'unir les diferents branques del catalanisme. L'experiment va fracassar amb les esquerres, i també amb Lluch. Pujol el va contractar al servei d'estudis de Banca Catalana i va esperonar la seva col·laboració en mitjans de comunicació de la seva òrbita. Tot va acabar a partir del 1971, després de dos articles a *Serra d'Or* en què Lluch acusava implícitament Pujol de "fer passar per benefici personal allò que només n'era de particular", segons Esculies. Lluch també qüestionava l'estratègia de Banca Catalana i destacava que Pujol renunciés a la "burgesia nacional progressista que ens fa molta falta". Pujol va enviar-li escrits, el va citar per recriminar-l'hi el seu parer, va vetar-li un article a *Oriflama* i finalment va posar fi a la seva presència a Banca Catalana.

El 1985 Lluch va escriure una carta a Pujol demanant que CiU, per responsabilitat, donés suport al sí en el referèndum d'ingrés a l'OTAN: "Passaran els nostres partits i nosaltres mateixos, però Catalunya quedarà fixada en una direcció o altra". CiU va donar llibertat de vot als seus seguidors, però també va promoure el no per oposició al PSOE, recorda Esculies. Pujol va carregar contra Lluch durant la seva etapa com a ministre de Sanitat, assegurant que esperonava les empreses a no invertir a Catalunya. "De nou, Lluch va mostrar-se dolgut amb el president de la Generalitat", diu el biògraf: "L'avorria aquell estil, i també l'excés de polèmica que trobava en el funcionament de l'autonomia catalana". "Fan falta menys conflictes i queixes permanents contra Madrid i treballar més. Fins i tot els del PNB actuen de manera més moderada que aquí", escrivia Lluch.

EN DEFENSA DE LA LOAPA

La Llei Orgànica d'Harmonització del Procés Autonòmic, la LOAPA, va suposar un abans i un després per a Lluch al PSC. Lluch era diputat i portaveu del grup parlamentari dels socialistes catalans quan el 1982 el Congrés va aprovar una norma de la qual, un any més tard, el Tribunal Constitucional anul·laria 14 articles per vulnerar competències autonòmiques. La LOAPA va ser vehementment defensada per Lluch. "Millor mans brutes que buides", va escriure parafrasejant el *Galileu Galilei* de Bertolt Brecht. La seva lògica era clara: era millor la LOAPA que no tenir autonomia. "Era una resposta civil a un cop d'Estat", segons Lluch. Quatre mesos abans s'havia produït el 23-F i Lluch hi veia un risc: "Si Espanya perdia la democràcia, el primer que es desballestaria serien les autonomies. Per tant", explica Esculies, "Lluch assegurava que l'harmonització era 'una llei a favor de Catalunya i farà més ràpida i barata l'autonomia'".

El PSC va voler presentar-hi esmenes i Lluch, com a portaveu del grup parlamentari, es va negar a firmar-les. Lluch es va enfrontar al partit i va haver de deixar el càrrec de portaveu. Esculies no dubta a considerar Lluch com "el boc expiatori" d'un encarament amb el PSOE que l'executiva del PSC sabia que no duia enlloc i que acabaria aportant més raons per acabar amb el grup parlamentari propi del PSC.

LA PLOMA DE FELIPE GONZÁLEZ

Lluch va ser ministre de Sanitat en el primer govern del PSOE. Es va posar al capdavant de la reforma del sistema de salut públic i va rebre garrotades de tots els actors del sector, però també de les pròpies files socialistes: el projecte de llei sanitària va ser durament esmenat per Solchaga —aleshores titular d'Indústria—, per Boyer —ministre d'Economia i Hisenda— i per Tomás de la Quadra-Salcedo —ministre d'Administracions Territorials.

La relació de Lluch amb Solchaga i Boyer era dolenta. Esculies valora que, en part, l'animadversió s'entenia per les diferents trajectòries vitals dels seus protagonistes: "Lluch es mirava amb certa distància persones que havien tingut l'oportunitat d'anar a l'estranger per completar els estudis. Trobava que en retornar a casa pretenien implantar o importar models reformistes externs que poc s'adeien amb la realitat del país". Lluch també va haver de bregar amb els homes d'Alfonso Guerra, els fidels que el vicepresident va col·locar als ministeris per garantir-se'n el control.

Lluch va prendre's malament que Felipe González, a qui admirava, no comptés amb ell per al seu segon govern. Va rebutjar la Gran Creu de Carles III perquè la considerava "com un premi de consolació". González el va obsequiar amb una ploma Montblanc pel seu servei al govern. "Com que l'enuig anava per dins, en alguna ocasió havia dit que no sabia si l'havia rebut", recorda Esculies.

UN PIS A SANT SEBASTIÀ

Lluch es va haver de reinventar després dels seus anys com a ministre. La seva plataforma d'acció principal va ser com a rector de la Universitat Internacional Menéndez Pelayo (UIMP). També va ser el moment de posar el focus en el conflicte basc. El 1988 publica un estudi en què analitza el context econòmic i territorial d'ETA, tot vinculant les zones on la banda tenia més pes amb la manca d'una bona xarxa de transports i una economia industrial deprimida. Es va implicar en la discussió pública, escrivint i establint relacions d'amistat i promovent el debat, fins a convertir-se en protagonista.

En un acte electoral de les eleccions municipals de 1999 per donar suport al seu amic Odón Elorza com a alcalde de Sant Sebastià, grups d'abertzales els van increpar i amenaçar. Era el moment de la treva d'ETA i Lluch els va provocar, apunta Esculies: "Lluch havia escrit un discurs, amb citacions de Montesquieu i Kant, però en el moment de començar no el va treure de la butxaca i va optar per expressar el que sentia: 'Quina alegria, quina alegria! Arribar a aquesta plaça i veure que els que ara criden abans mataven i no maten. Crideu més, que crideu poc. Crideu perquè mentre crideu no mateu i és bon senyal". Lluch va ser assassinat un any després.

Aquell 1999 es va trobar el seu apartament a Sant Sebastià regirat i amb una còpia de les claus de casa a l'entrada. Va escriure un article a *La Vanguardia* comentant les limitacions de malviure assenyalat per ETA: "No és recomanable menjar a Sant Sebastià, val més sortir-ne i a diferents hores. Els passejos a la ciutat han de ser evitats i les sortides, si es fan, han de ser breus i inesperades. La platja cal visitar-la amb tacte. En sortir de casa, fer-ho per la porta lateral i mirant a una banda i una altra. Hi ha parts de la ciutat, com Lo Viejo, que estan prohibides". El seu amic David Vergara recorda que quan dinava amb Lluch a Madrid, aquest sempre volia menjar de cara a la porta: "Vull veure —li explicava— la cara dels meus assassins quan em vinguin a matar".

El juliol del 2000, ETA va assassinar el socialista Juan María Jáuregui. Lluch va telefonar a la seva filla petita, Mireia, advertint-la del futur que ja s'imaginava: "Han mort algú que pensa exactament com jo". L'agost va tornar a trucar a la Mireia —Lluch va tenir dues filles més, Eulàlia i Rosa, fruit del seu matrimoni amb la filòloga i historiadora Dolors Bramon— transmetent-li unes ordres finals que definien la seva persona: "No vull esquela al diari, no vull capella ardent, no vull funeral, no us feu de cap organització de víctimes del terrorisme, no feu servir el cognom Lluch per aconseguir endolls laborals".